

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ РОЗПОВІДНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Юлія Кроливець

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Анотація:

У статті розглянуто чинні правила (ідеї) формування розповідного мовлення у дітей дошкільного віку, а також розроблено нові принципи з урахуванням міждисциплінарних знань. Виокремлено та схарактеризовано такі психолінгвопедагогічні й лінгвопсихопедагогічні принципи: єдності психіки та діяльності; розвитку в діяльності; єдності свідомості, діяльності та спілкування; розвивального навчання; інтеріоризації та екстеріоризації як механізмів розвитку розповідного мовлення; урахування зони найближчого розвитку дітей; суб'єктності; виховувального навчання засобами рідної мови й рідного мовлення; послідовності й доступності; систематичної роботи над мовою і мовленнєвими фразами розповідного характеру; принцип наочності; урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей; міцності засвоєння мовленнєвих умінь і навичок; рефлексії; творчої активності; успішності; орієнтації на особистість дитини під час добору психолінгвістичного матеріалу в процесі формування розповідного мовлення; комплексного розвитку всіх психічних процесів, станів; когнітивний принцип; соціокультурний принцип; принцип формування внутрішніх мотивів побудови розповіді; принцип функціональності; опертя на алгоритми акту соціально орієнтованого мовленнєвого спілкування; принцип розвитку у дітей уявлень про логіко-структурну схему розповіді; принцип динамічності розповіді; забезпечення зв'язності розповідного висловлювання; одночасного розвитку лексичних та граматичних операцій побудови розповіді; сприймання та інтерпретації зображеного на картинках; забезпечення просодичної виразності мовлення. Усі зазначені принципи ґрунтуються на закономірностях опанування дітьми дошкільного віку мовлення та мови.

Ключові слова:

принципи; формування; розвиток; діти дошкільного віку; розповідне мовлення.

Аннотация:

Кроливец Юлия. Принципы формирования повествовательной речи у детей дошкольного возраста.

В статье рассмотрены существующие правила (идеи) формирования повествовательной речи у детей дошкольного возраста, а также разработаны новые принципы с учетом междисциплинарных знаний. Выделены и охарактеризованы такие психолінгвопедагогические и лінгвопсихопедагогические принципы: единства психики и деятельности; развития в деятельности; единства сознания, деятельности и общения; развивающего обучения; интериоризации и экстериоризации как механизмов развития повествовательной речи; учета зоны ближайшего развития детей; субъектности; воспитывающего обучения средствами родного языка и родной речи; последовательности и доступности; систематичности работы над языком и речевыми фразами повествовательного характера; принцип наглядности; учета возрастных и индивидуальных особенностей детей; прочности усвоения речевых умений и навыков; рефлексии; творческой активности; успеваемости; ориентации на личность ребенка во время отбора психолінгвистического материала в процессе формирования повествовательной речи; комплексного развития всех психических процессов, состояний; когнитивный принцип; социокультурный принцип; принцип формирования внутренних мотивов построения повествования; принцип функциональности; опоры на алгоритмы акта социально ориентированного речевого общения; принцип развития у детей представлений о логико-структурной схеме повествования; динамичности повествования; обеспечения связности повествовательного высказывания; одновременного развития лексических и грамматических операций построения повествования; восприятия и интерпретации изображенного на картинках; обеспечения просодической выразительности речи. Все указанные принципы основываются на закономерностях овладения детьми дошкольного возраста речью и языком.

Ключевые слова:

принципы; формирование; развитие; дети дошкольного возраста; повествовательная речь.

Resume:

Krolivets Yuliia. Principles of the Narrative Speech Formation in Preschool Children.

The article describes the existing rules (ideas) and develops new principles of the narrative speech formation in children, taking into account the interdisciplinary knowledge of this issue. The following psycho-lingual and didactic principles are highlighted as: the unity of the psyche and activity; development in activity; unity of consciousness, activities and communication; developmental education; interiorization and exteriorization as mechanisms for the development of narrative speech; establishment of the area of closest speech development; subjectivity; educational training by means of native language and native speech; consistency and accessibility; regularity of classes on language and speech sentences of narrative nature; clarity; consideration of the age and individual characteristics of children; the strength of the assimilation of speech skills; reflection; creative activity; academic achievement; orientation to the child's personality in the selection of psycholinguistic material in the process of forming narrative speech; complex development of all mental processes, states; cognitive principle; socio-cultural principle; formation of internal motives for constructing the narrative; the principle of functionality; reliance on algorithms for the act of socially oriented speech communication; the principle of developing children's ideas about the narrative logical and structural scheme; the principle of dynamic narrative; ensuring the coherence of a narrative statement; simultaneous development of lexical and grammatical operations of narrative construction; perception and interpretation of what is depicted in pictures; ensuring prosodic expressiveness of speech. All of these principles are based on the patterns of preschool children's acquisition of speech and language.

Key words:

principles; formation; development; preschool children; narrative speech.

Постановка проблеми. Гармонійне особистісне зростання дитини дошкільного віку неможливе без формування розповідного мовлення, розвиток якого забезпечує виникнення життєво необхідних різноманітних відносин дитини з соціальним світом, що є основою засвоєння культурного

досвіду, необхідною умовою гармонізації розумових якостей, становлення самостійності, ініціативності, творчості.

Ефективність перебігу розповідного мовлення залежить від опанування дітьми дошкільного віку відповідних мовленнєвих операцій (навичок), до

яких належать: 1) перцептивні операції (формування в дошкільників образів сприймання, уявлення, пам'яті, мисленнєвих образів як основи висловлювань); 2) операції виникнення мотивів та постановки цілей розповіді (формування позитивного ставлення до розповіді, забезпечення розвитку потреб зв'язно висловлюватися, формування самостійних мовленнєвих мотивів); 3) операції внутрішнього програмування розповіді; 4) операції граматичного структурування й вибору слів за формою (розвиток лексики рідної мови, граматичних структур – словосполучень і речень); 5) операції моторного (кінетичного) структурування й вибору артикулем (розвиток просодики – інтонаційної виразності, фразового й логічного наголосу, темпу), а також забезпечення розвитку у дітей чуття правильного звукового забарвлення мовлення. Крім того, важливого значення набуває розвиток таких дій (умінь), як: а) формування мотивів та цілей розповіді (вияв стійких усвідомлюваних мовленнєвих мотивів-цілей розповіді, довільних мотивів у самостійному висловлюванні власних думок, емоцій, передаванні інформації); б) внутрішньомовленнєві дії смислоформування, програмування та розгортання смислу розповіді та усвідомлюваного вибору мовних значень слів за правилами семантичного синтаксису (вияв умінь складати зміст (план) власної розповіді); в) уміння дотримуватися логічної послідовності за планом розповіді; г) уміння смислового узгодження частин і речень розповіді; г) уміння лексико-граматичного оформлення цілісних текстів; д) уміння емоційно й відповідно до сюжету розповіді здійснювати звукове забарвлення мовлення згідно із ситуацією, а також адаптувати просодичку мовлення до зміни часової динаміки подій у розповіді.

З огляду на це, потреба в узагальненні наявних і розробленні нових основоположних ідей (принципів) формування розповідного мовлення набуває особливої наукової та практичної значущості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципи, як зауважує Л. Федоренко (1984), – це правила (вимоги), які визначають, що потрібно робити, аби забезпечити розвиток того чи того органу мовленнєвотворчої системи дитини та його координацію з іншими органами. У роботах вітчизняних науковців натрапляємо на різні групи принципів, що є важливими в контексті нашої статті. Це, зокрема, загальнометодичні, лінгводидактичні, психолінгводидактичні тощо. Так, загальнометодичні принципи навчання мови (увага до матерії мови, розуміння мовних значень, розвиток відчуття мовлення (тексту), координація усного та писемного мовлення)

обґрунтовані Л. Федоренко й розвинені наступними поколіннями вчених. Лінгводидактичні принципи (комунікативний, когнітивний, соціокультурний, принцип градуальності, опори на алгоритми мовлення й мовні моделі, принцип цілісності формування лексико-граматичної будови мовлення, зіставлення й диференціації одиниць мови в процесі мовленнєвого вибору тощо) висвітлені в дослідженнях Є. Архипової, Е. Короткової, Л. Федоренко. Психолінгводидактичні принципи формування у дітей старшого дошкільного віку навичок і вмінь говоріння (комунікативно-мовленнєвий принцип, перцептивно-мнемонічний принцип, креативний принцип, принцип випереджувального розвитку аудіювання й говоріння у становленні внутрішнього мовлення, принцип особистісного розвитку дітей у формуванні мовленнєвої діяльності, принцип забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії тощо) розроблені науковцями-психолінгвістами Л. Калмиковою (2008; 2019), та Н. Харченко (2019). Крім того, Л. Калмикова (2017) наголошує, що «важливо розрізняти лінгводидактичні й лінгвометодичні принципи. Їх розмежування є наслідком співвідношення дидактики з методикою» (с. 219). Лінгводидактичні принципи в процесі навчання будь-якої мови дітей різних вікових груп забезпечують оволодіння всіма розділами мови (фонетика, лексика, граматики). Лінгвометодичні принципи уточнюють і конкретизують лінгводидактичні. За допомогою цих принципів можна реалізувати конкретизовані завдання формування у дітей словотвору, лексики, синтаксису, зв'язного мовлення та ін. з урахуванням віку, періоду навчання, властивостей різних лексико-семантичних груп, граматичних форм, залежно від типів монологічного мовлення тощо (Калмикова, 2017, с. 219–220).

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в узагальненні наявних і окресленні нових принципів формування розповідного мовлення у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час дослідження ми керувалися психолінгвопедагогічними й лінгвопсихопедагогічними принципами. Вони забезпечують формування у дітей механізмів мовленнєвотворчої системи і спрямовані на ефективне керівництво процесом оволодіння дітьми операціями (навичками) та діями (уміннями), мовними знаннями, необхідними для побудови розповідей, із подальшим застосуванням їх у повсякденній практиці. До них належать такі принципи: 1) *єдності психіки та діяльності* (його зміст відображає теза про становлення внутрішнього

змісту психіки через розвиток її зовнішньої активності); 2) *розвитку в діяльності* (з'ясування особливостей становлення мовленнєвої особистості дошкільника в ігровій, навчальній та інших видах діяльності); 3) *єдності свідомості, діяльності й спілкування* (Ломов, 1984); 4) *розвивального навчання* – взаємозв'язку навчання з розвитком (від сприйняття до мислення й уяви, до високих почуттів і волі); 5) *інтеріоризації та екстеріоризації як механізмів розвитку розповідного мовлення*; 6) *урахування зони найближчого розвитку дітей*; 7) *суб'єктності* (неповторність дитини, урахування її індивідуальності); 8) *виховувального навчання засобами рідної мови й рідного мовлення*; 9) *послідовності й доступності* (від простішого мовного матеріалу, що служить засобом створення розповідей, до складнішого, з огляду на можливості засвоєння його дитиною); 10) *систематичності роботи над мовою і мовленнєвими фразами розповідного характеру*; 11) *наочності* (у нашому прикладі – не лише зорова наочність, а й вербальна – мовний лексико-граматичний матеріал (слова, словосполучення, речення)); 12) *урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей*, а саме: закономірностей розвитку, перебігу психічних процесів, типу темпераменту, здібностей тощо; 13) *міцності засвоєння мовленнєвих умінь і навичок*; 14) *рефлексії* (спостереження дитини за мовою і мовленням, її контрольні-оцінювальні дії щодо власного мовлення та мовлення оточення); 15) *творчої активності* (саме мовлення за своєю природою є евристичною діяльністю, а мова як засіб формування такої активності має необмежені можливості) (Калмикова, 2008, с. 283); 16) *успішності* – відповідність завдань можливостям дитини, тактовне, ненав'язливе керування дитячими діями з боку дослідника (Богущ, & Гавриш, 2014); 17) *орієнтація на особистість дитини під час добору психолінгвістичного матеріалу в процесі формування розповідного мовлення*.

Ураховувалися також інші принципи, які забезпечують ефективне управління процесом розвитку й актуалізації механізмів, операцій та дій розповідного мовлення дошкільників, зокрема:

1) *Принцип комплексного розвитку всіх психічних процесів, станів*, що беруть участь у перебігу мовленнєвої діяльності (відчуття, сприймання, уявлення, пам'ять, увага, мислення, уява, емоції, почуття тощо) (Калмикова, 2011, с. 297).

2) *Когнітивний принцип*. Формування розповідного мовлення дітей дошкільного віку має бути нерозривно пов'язане з когнітивною сферою психіки дитини, із засвоєнням сенсорних еталонів і формуванням таких мислительних

операцій: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, аналогія, узагальнення й абстрагування (Калмикова, 2011, с. 300).

3) *Соціокультурний принцип*, що передбачає засвоєння мовного культурного досвіду суспільства. Культура зберігається, втілюється в результатах діяльності народу – у предметах, текстах тощо. У них же фіксуються і передаються смислові та лексико-граматичні правила розгортання дискурсу, будуються мовленнєві програми, притаманні певному суспільству. Вони формуються у свідомості носіїв мови в процесі соціальної практики. Цей принцип окреслює відтворення діяльності за історично заданими основами, що виявляється в момент постійності у змісті змінної діяльності, перенесенні цього змісту, трансляції образів (Михайлюк, 2016, с. 9–14), а також забезпечує навчання дітей правильного формулювання власних думок, зрозумілих і таких, що адекватно сприймаються соціальним оточенням. Завдяки прийомам, які застосовує вихователь під час навчання розповіді (вказівки, зразок розповіді, аналіз зразка, підказування), відбувається передача дитині загального мовного досвіду, правил літературної мови. Під впливом дорослих діти, складаючи розповіді, спочатку неусвідомлено, ненавмисно та мимовільно набувають власний мовний досвід, а згодом починають рефлексувати й контролювати своє розповідне мовлення.

4) *Принцип формування внутрішніх мотивів побудови розповіді*. Як зазначають Л. Дзюбо, та Л. Гриценюк (2011), «формування мотивації визначається її резервами в кожному віці, зоною її «найближчого розвитку»». Ці резерви не актуалізуються самі собою, а мобілізуються тільки в процесі активного включення дітей у навчальну діяльність (с. 6). Означений принцип передбачає врахування етапів мотиву: «мотивація початку роботи (готовність до роботи), мотивація ходу виконання роботи (включеність, підтримка інтересу, уважність тощо), мотивація завершення» (Дзюбо, & Гриценюк, 2011, с. 20). Внутрішні мотиви дошкільників щодо побудови розповідей формуються за цим принципом на основі мотивів досягнень, самоствердження, змагання, а також підкреслення всіх позитивних здобутків дитини й того, чого вона ще недостатньо навчилася, не акцентуючи водночас її увагу на невмінні й недосконалоості.

5) *Принцип функціональності* передбачає усвідомлення дітьми мовленнєвого наміру (інтенції) і змісту, який потрібно передати за допомогою мовленнєвих засобів, які дають змогу це зробити.

6) *Принцип опертя на алгоритми акту соціально орієнтованого мовленнєвого спілкування* враховує той факт, що мовленнєва

діяльність, спрямована на слухача, – складна система інтелектуально-мовленнєвих дій. Вона має свою сукупність правил для виконання завдань спілкування, тобто алгоритм. Так, в акті мовленнєвого спілкування, зокрема в говорінні, – це орієнтування, планування, реалізація висловлювання та контроль. Означені мовленнєво-розумові дії являють собою підпорядковане меті поєднання складників, що, власне, і є алгоритмом оприлюдненого розповідання (Калмикова, 2011, с. 301–302). Навчання за цим принципом полягає в опануванні дітьми кожного етапу розповідного мовленнєвого процесу в механізмі говоріння дитини, рефлексії над мовленням. Орієнтування в ситуації розповіді забезпечується завдяки цілеспрямованому розвитку у дітей операцій виокремлення та включення у висловлювання персонажів (головних героїв), розуміння відносин між ними, умов, місця й часу, за яких відбувалася подія, відтворювана в розповіді.

7) *Принцип розвитку у дітей уявлень про логіко-структурну схему розповіді* передбачає, що розповідне мовлення складається з послідовного плану висловлення інформації, наприклад, експозиції – зав'язки – розвитку дій – кульмінації – розв'язки. Сутність цього принципу під час формувального експерименту полягала в тому, що кожна дитина засвоювала усталений, лінійний шаблон мовленнєвої схеми розповіді, на основі якого будувала власне семантично завершене висловлювання. Означений принцип сфокусовував увагу вихователя на потребі здійснювати формування операцій та дій з урахуванням опанування дітьми кожного структурного елемента розповіді.

8) *Принцип динамічності розповіді* відображає предикативність, завдяки якій забезпечується постійний і послідовний рух сюжету розповіді в процесі відтворення темпоральних зв'язків – часу та простору. Навчання за цим принципом передбачало формування у дітей умінь вживати різночасові й одночасові форми дієслів та використовувати форми слів для вираження в реченні обставин під час відтворення в розповіді змісту події чи ситуації.

9) *Принцип забезпечення зв'язності розповідного висловлювання* передбачає навчання дітей операцій та дій продукування зв'язного висловлювання, тобто організації його певним чином. Це досягається завдяки спільній (дорослого і дитини) побудові зовнішнього плану розповіді й наступній інтеріоризації цього плану у внутрішню програму (Ахутина, & Пылаева, 2008, с. 30). Отже, дитина емпірично засвоює «логічні закони тотожності, суперечності, виключеного третього й достатньої підстави», на основі яких утворюються «логічні ланцюжки

суджень» (Калмикова, Харченко, Дем'яненко, & Порядченко, 2007, с. 88). Окрім цього, зазначений принцип ураховує й навчання дітей вживання слів-зв'язок (*одного разу, спочатку, потім, отже, тому* тощо), які забезпечують логічність і зв'язність висловлювання.

10) *Принцип одночасного розвитку лексичних та граматичних операцій побудови розповіді* передбачає комплементарне оволодіння дітьми основними комунікативними одиницями мови (словом і реченням) в єдності їх значень, форм і функціонально-смиислового навантаження, яке вони виконують у такому типі мовлення, як «розповідь». Йдеться про формування у дітей операцій і дій лексико-граматичного структурування речення з виконанням адекватних їм операцій і дій вибору слів за формою (Калмикова, 2011).

11) *Принцип сприймання та інтерпретації зображеного на картинках*. Інтерпретація – «неоднозначне осмислення» й відтворення на основі «індивідуально-морального та соціокультурного досвіду індивіда» (Михайлюк, 2016, с. 138). В інтерпретації сприйнятих картинок міститься смисл та зміст історії. «Зміст» розповіді на основі картинок – це відображення певної події (сукупність дій, епізодів) (*Там само*). Смисл зображеної історії = зміст розповіді + комунікативний контекст (за М. Жинкіним). Цей принцип забезпечує розвиток у дітей: а) операцій послідовного сприймання зображуваного (своєрідної психодинаміки руху очей зліва направо, що дає змогу позбутися характерної для дітей особливості «скакати» очима по різних картинках); б) операцій розуміння змісту того, про що вони розповідають, як про ланцюг дій, подій, епізодів і встановлення між ними [змістовими елементами розповіді] просторово-часових відношень («нульовий рівень»); в) операцій зі встановлення причинно-наслідкових зв'язків шляхом розуміння відповідностей мовних і логічних категорій («рівень загального смислу») (Михайлюк, 2016, с. 139). За цим принципом здійснювалося розширення у дітей кола сприймань і досягалося накопичення певного запасу вражень для збереження в їхній пам'яті; забезпечувалося відтворення минулих згадок про них, позначення сприйнятого дітьми об'єктивного світу різноманітними мовними засобами (Калмикова, 2011, с. 299).

12) *Принцип забезпечення просодичної виразності мовлення* передбачає, що формування у дітей дошкільного віку навичок передавання в усному мовленні емоційного стану, здійснюватиметься відповідно до ситуації, про яку повідомляється, та задуму тексту. Також цей принцип ураховує, що навчання дітей слухання та розмежування різної за звучанням інтонації,

розвиток у них правильного виконання операцій підвищення й зниження голосу у висловлюваннях, виділення фразового й логічного наголосів, прискорення та уповільнення мовлення, відбуватиметься в єдності цих операцій і взаємозв'язку з операціями моторного (кінетичного) програмування й вибору артикулем.

Висновки. Отже, як переконаємося, розвиток розповідного мовлення у дітей дошкільного віку вивчається з урахуванням різних наукових підходів, методологічних і теоретичних позицій. З огляду на це, ми акцентували на психолінгвопедагогічних і лінгвопсихологічних педагогічних принципах, що забезпечують розвиток означеного явища в різних

міждисциплінарних аспектах. За допомогою цих принципів у дітей дошкільного віку відбувається формування як зовнішньо-мовленнєвих операцій і дій розповідного мовлення (лексики рідної мови, граматичних структур – словосполучень і речень, зв'язного мовлення, інтонаційної виразності), так і внутрішньо-мовленнєвих операцій і дій смислового синтаксуювання й вибору смислів у внутрішньому мовленні, семантичного синтаксуювання й вибору мовних значень слів. Усі зазначені принципи (правила) ґрунтуються на закономірностях опанування мовлення і мови дітьми дошкільного віку, а тому є важливими для формування в них такого функціонально-смислового типу, як розповідь.

Список використаних джерел

- Ахутина Т. В., & Пылаева, Н. М. (2008). *Преодоление трудностей учения: нейропсихологический подход*. Санкт-Петербург: Питер. 320 с.
- Богущ, А. М., & Гавриш, Н. В. (2014). *Запрошуємо до розмови. Розповідання за сюжетними картинками*. Київ: Генеза. 48 с.
- Дзюбо, Л. В., & Гриценюк, Л. І. (2011). *Діагностика навчальної мотивації: збірник методик*. Київ: Шкільний світ. 128 с.
- Калмикова, Л. О. (2017). *Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри*. Київ: ВД «Слово». 448 с.
- Калмикова, Л. О. (2011). *Психологія розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку*. (Дис. д-ра психол. наук). Ін-т психології НАПН України, Київ. 462 с.
- Калмикова, Л. О. (2008). *Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку*. Київ: Фенікс. 497 с.
- Калмикова Л., & Харченко Н. (2019). Психолінгводидактичні принципи формування у дітей старшого дошкільного віку навичок і вмінь аудіювання та говоріння. *Рідна школа*, 3 (4), 53–59.
- Калмикова, Л. О., Харченко, Н. В., Дем'яненко, С. Д., & Порядченко, Л. А. (2007). *Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку*. Київ: Вид-во «ПП Медведєв». 304 с.
- Ломов, Б. Ф. (1984). *Методологические и теоретические проблемы психологии*. Москва: Наука. 444 с.
- Михайлюк, О. В. (2016). Соціокультурний підхід як методологія історичного дослідження. Теоретико-методологічні засади аграрних досліджень. *Український селянин*, 16, 9–14.
- Уланович, О. І. (2010). *Психолінгвістика: учеб. пособие*. Минск: Изд-во Гревцова. 240 с.
- Федоренко, Л. П. (1984). *Закономерности усвоения родной речи*. Москва: Просвещение. 160 с.

Відомості про автора:

Кролівець Юлія Віталіївна
yuliadiadiusha@ukr.net

Університет Григорія Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав
Київська обл., 08401, Україна

doi: 10.33842/22195203-2022-27-110-114

Матеріал надійшов до редакції 17. 10. 2021 р.
Прийнято до друку 10. 11. 2021 р.

References

- Ahutina T. V., Pylaeva N. M. (2008). *Overcoming learning difficulties: a neuro psychological approach*. SPb.: Peter. 320 p. [in Russian].
- Bohush A. M., Havrysh N. V. (2014). *Welcome to the conversation. Storytelling by plot pictures*. Kyiv: Genesa. 48 p. [in Ukrainian].
- Dziubko L. V., Hrytseniuk L. I. (2011). *Diagnostics of educational motivation: a collection of techniques*. K.: Shk. Svit, 128 p. [in Ukrainian].
- Kalmykova L. O. (2017). *Perspective and continuity in language teaching and speech development of preschool children and primary school age: psycholinguistic and linguo-methodical dimensions*. Kyiv: Vydavnychiy Dim «Slovo». 448 p. [in Ukrainian].
- Kalmykova L. O. (2011). *Developmental psychology of preschooler's speech activity*. dis... dr. of psych. sciences: 19.00.07; NAPN Ukraine, G. S. Kostyuk Institute of Psychology. K., 462 p. [in Ukrainian].
- Kalmykova L. O. (2008). *Psychology of formation speech activity in children and preschoolers*. K.: Feniks, 497 p. [in Ukrainian].
- Kalmykova L. O., Kharchenko N. V. (2019). Psycho-linguodidactic principles of formation of listening and speaking skills in senior preschool children. *Ridna shkola*. № 3/4. pp. 53–59. [in Ukrainian].
- Kalmykova L. O., Kharchenko N. V., Demianenko S. D., Poriadchenko L. A. (2007). *The development of speech in senior preschool children*. K.: «PP Medvediev», 304 p. [in Ukrainian].
- Lomov B. F. (1984). *Methodological and theoretical problems of psychology*. M.: Nauka. 444 p. [in Russian].
- Mykhailiuk O. V. (2016). Sociocultural approach as a methodology of historical research. *Theoretical and methodological principles of agricultural research. Ukrainian peasant*. Vip. 16. pp. 9–14. [in Ukrainian].
- Ulanovich O. I. (2010). *Psycholinguistics*. Manual. Minsk: Izd-vo Grevcova, 240 p. [in Russian].
- Fedorenko L. P. (1984). *Regularities of native speech acquisition*. M.: Prosveshchenie. 160 p. [in Russian].

Information about the author:

Krolivets Yuliia Vitaliyivna
yuliadiadiusha@ukr.net

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Sukhomlinskoho St., 30, Pereiaslav
Kyiv region, 08401, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2022-27-110-114

Received at the editorial office 17. 10. 2021.
Accepted for publishing 10. 11. 2021.